

ชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

ท่องเที่ยววิถีไทย
เก๋ไก๋
สไตล์
ลึกซึ้ง

Prasae...

everything is real;
only the days and nights change

Takoon Komarakool Na Nakhon...Story
Thanadis Sriyanong...Photographs

คืน ๙ คำคลีคลุมชุมชนปากแม่น้ำแห่งหนึ่งไว้ในความมืด ตรอกเล็ก ๆ แห่งนั้นวางตัวแนบขนานแม่น้ำสายหนึ่งของระยอง มันถูกปกปิดสองฟากด้านด้วยห้องแถวไม้โบราณนับร้อยหลัง หากจะนับอายุอาณานิคม ใครสักคนก็นับเปรียบเทียบว่าให้ดูหลานของเขาที่เริ่มเป็นหนุ่ม แล้วหันไปมองคนรุ่นกึ่งที่นั่นอ่านหนังสือพิมพ์สบายอารมณ์อยู่ที่ร้านไม้ริมแม่น้ำ

เราอยู่ที่ปากน้ำประแส ตำบลเล็ก ๆ ของอำเภอแกลง จังหวัดระยอง หมู่บ้านชาวประมงที่เคยรุ่งเรืองทางเศรษฐกิจ ณ จุดสุดท้ายที่แม่น้ำประแสหลอมรวมกับทะเลอ่าวไทยฟากด้านตะวันออก สามสี่คืนที่นี้เต็มไปด้วยเรื่องเล่าผ่านถ้อยคำที่ฉายภาพเมืองการค้าการประมงในอดีต

ในวันที่หลายอย่างผ่านพ้น จากการเป็นหนึ่งในชุมทางการค้าการเดินทางของผู้คนในภาคตะวันออก ประแสเคยเต็มไปด้วยชาวประมง ได้เรือที่กลายเป็นเก่าแก่ พ่อค้าเร่ เซลแมนขายสินค้า รวมไปถึงการเติบโตคึกคักของตลาด สูการหลงเหลือเพียงห้องแถวไม้คลาสสิกและคืนวันหอมหวานที่ใครต่อใครเฝ้าระลึกถึง

มันเป็นคืนค่ำที่ต่างออกไปจากวันธรรมดาของประแสอยู่ไม่น้อย บ้านเพ็ญของอาคารพาณิชย์ยังไม่หลับสนิทเมื่อพลบค่ำ ผู้คนต่างรุ่นต่างวัยสาละวนอยู่กับสินค้าประดามีตรงหน้า ของกินพื้นถิ่น ไข่หมึกย่าง ข้าวพริกเกลือ ไส้กรอก น้ำหวาน หรือการแสดงอังกะลุงของเด็ก ๆ ที่ขับเสียงระฆัง พ่อแม่แม่เลือกชายนมเล็ก ๆ น้อย ๆ เพิ่มเติมสีสันให้กับบ้านริมแม่น้ำของพวกเขา

งานถนนคนเดินเล็ก ๆ เต็มไปด้วยแรงขับเคลื่อนของคนหลากรุ่นที่พยายามเหนี่ยวรั้งและฟื้นฟูภาพอดีตที่กำลังจะตกกลับให้ผืนดินเข้ากับนาที่ปัจจุบัน คล้ายพื้นเพองเล็ก ๆ หลายชิ้นกำลังผลึกพานาฬิกาโบราณเรือนหนึ่งให้หมุนเดิน

แม้ว่าในโลกจริงของทุกนาที่ที่เคลื่อนผ่าน แม่น้ำและผืนทะเลตรงหน้าล้วนเปลี่ยนไปไม่มีวันหววนคืน

The writer travels to Pak Nam Prasae community, Klaeng district, Rayong province. In this town, visitors can enjoy ecotourism, understanding the way of life, and the trading community that has prospered from fishing and the junction for traveling by sea of the people of the East.

Comfortable homestays and delicious seafood are easy to find in town. Visitors will see old wooden houses beside the Prasae River as well as the traditional coffee shop, clothing shop, sweets, and museum, which is filled with old items from the houses and fishery.

Cruise along the Prasae River and see the way of life of searching for crab and fish in this important river, which originates in Khao Chamao and is surrounded by a large unspoiled mangrove forest. Travel to Thung Prong Thong amidst the mangrove forest that is very beautiful with the Cycadales that cover the area reflecting the sunlight to be a golden field. See the HTMS Prasae (PF 2) Memorial, a frigate of the Royal Thai Navy that was decommissioned and docked to be a permanent museum for tourism by Hat Prasae.

ประแส...

ทุกอย่างจริงแท้แม้คืนวันแปรเปลี่ยน

ธราทร โทมารกุล ณ นคร...เรื่อง ธนดิษ ศรียานงศ์...ภาพ

มองจากสะพานประแสสินที่เชื่อมฝั่งเนินช้อและประแสเข้าด้วยกันทางรถ แม่น้ำประแสยังคงหล่อหลอมหมู่บ้านชาวประมงเก่าแก่ที่ปากอ่าวไว้อย่างงดงาม

๑...

ยังไม่ทันสว่างดี หลังเรือประมงเล็กพาลอบปูที่ออกไปวางไม่ไกลเกิน นานน้ำระยองกลับเข้าฝั่ง แม่น้ำประแสช่วงปากอ่าวเปิดกว้าง และตลาด ประแสก็เคลื่อนไหวขยับตัวเองมาตั้งแต่ก่อนรุ่งเช้าเช่นที่เคยเป็นมา

“ประแสมันเมืองประมง แต่ก่อนใครมาที่นี่ก็ด้วยท่าเลมันดีนี่ละ”

ปราสาท เนินไชย หรือที่คนประแสดันจะเรียกเขาว่า “กั้งจ้อ” บอกเล่าใน ยามเช้า ถนนหน้าบ้านเจียบเจียบ หลังใครต่อใครต่างไปรวมกันที่ตลาดเช้า เรามานอนโยมสเตรย์ของกั้งจ้อได้สองวันแล้ว ทุกเช้ามันคล้ายคลึงกัน คือ การตื่นมานั่งมองเรือเล็ก ๆ ค่อยทยอยออกไปเก็บอวนปูที่วางไว้ตามโ๊ะ จากนั้นก็เดินตามกั้งลงมาหาข้าวต้มทะเลร้อน ๆ

หากลงไปมองหมู่บ้านแห่งนี้จากกลางแม่น้ำ ใครสักคนอาจเห็นการ เติบโตที่ฝังรากยาวนาน เรือประมงขนาดใหญ่แห่กันไปตามตลิ่ง คานเรือ ใหญ่โตมิให้เห็นถึงสองสามแห่ง ศาลเจ้าจีนปรากฏตั้งแต่หัวถึงท้ายชุมชน ไม่นับบ้านเรือนแต่ละหลังที่โอโง่งสง่างาม บางหลังมองจากด้านบนบ่งเป็น เพียงทางเข้าห้องแถวเล็ก ๆ แต่ด้านที่ติดแม่น้ำเหยียดขยาย สะอาดสะอ้าน สะท้อนการไม่เคยห่างหายผู้อยู่ ซึ่งเมื่อเข้าไปทำความรู้จัก เราจะเห็น ภาพชีวิตที่ร้อยโยงอยู่กับแม่น้ำและผืนทะเลผ่านงานประมงแทบทุกหลัง ตลาดเช้าของประแสดิตมาตั้งแต่ก่อนตีห้า ซึ่งจะว่าไป มันต่างจากเมื่อ ก่อนลิบลับ ร้านกาแฟเจ้าหน้าตลาดที่ตกทอดเปลี่ยนมือมาหลายรุ่นเต็มไปด้วยชายต่างวัย หมูปิ้งของป้าจรัสส่งกลิ่นหอมในเนื้อสีเหลืองนวล ปลา ทะเลหลากหลายชนิดเรียงรายอยู่หน้ารอยยิ้มและเสียงพูดคุยของแม่ค้า ซึ่งเธอว่ามันเทียบกับแต่ก่อนได้ยาก

หากหันหลังให้แม่น้ำและนับตลาดประแสเป็นแลนด์มาร์กหลัก หัน หน้าประจันกับถนนเทศบาล ๔ เลี้ยวขวาไปคือหอย่อมบ้านเรือนที่พวกเขา เรียกกันว่า “บ้านบน” เราเดินผ่านห้องแถวไม้สวย ๆ หลายหลังที่เรียงราย มาตั้งแต่บ้านของกั้งจ้อ มีศาลเจ้าพ่อแช่ต้นถัดลิกไปริมน้ำ และมันไปสิ้นสุด ที่ศาลเจ้าพ่อก็อ้อไทร้อยย ที่กั้งจ้อว่าแถบบ้านบนนั้นเป็นส่วนขยายออกไป ที่เกิดขึ้นมาภายหลัง

“แต่ก่อนเรือใหญ่เข้าที่ ประแสดึกคัก เรียกกันว่าแทบไม่มีวันหลับ ยิ่ง เป็นวันเรือเมล์เข้าด้วยนะ คนต่างที่ต่างถิ่นเดินกันเต็มตลาด” กั้งจ้อเล่าไป ยิ้มไป เราพลางนึกถึงคืนวันคึกคักของการเดินทางในสมัยนั้น

ข้อจำกัดด้วยการมาถึงของถนนสุขุมวิทครั้งที่ตัดเสร็จเมื่อ พ.ศ. ๒๔๘๘ ในอดีตนั้นเป็นเพียงถนนลูกรังฝุ่นแดง แม่น้ำและทะเลยังคงเป็น หนทางที่พวกเขาเลือกใช้ ว่ากันว่าประแสเป็นหนึ่งในชุมทางการเดินทาง ของคนในหัวเมืองตะวันออก ที่นี้เต็มไปด้วยคนทั้งจากท้องถิ่นใกล้เคียง ไล่เลยไปถึงจังหวัดรายรอบอย่างชลบุรี จันทบุรี

“คนทางเมืองชลเขามาหาซื้อควายที่แกลงเอาไปใช้งานในโรงที่อ้อย ลงเรือมาแล้วเดินกลับ” กั้งพูดถึงคนต่างถิ่น ที่ไม่เพียงแต่ตำบลใกล้ ๆ แต่ ulyไปแทบทุกเมืองที่รายล้อมประแสอยู่ ทั้งระยอง จันทบุรี หรือแม้แต่ กรุงเทพฯ

ปากน้ำประแสกลายเป็นที่พบบันระหว่างเมือง ป่า และแม่น้ำ เรือ สิ้นค้าใหญ่ที่มาจากกรุงเทพฯ นั้นมุ่งหมายจะบรรทุกของป่าจำพวกหวาย ชัน น้ำมันยาง หรือสมุนไพรต่าง ๆ กลับไป ขณะที่ชาวของทันสมัยจาก เมืองกรุงก็เดินทางมาพบกันที่นี่

.....
ย่านตลาดคือสิ่งสะท้อนความคึกคักของชุมชนปากน้ำประแสไว้ในความเก่าแก่ สวยงาม ชุมชนคนจีนที่ผูกพันกับพระพุทธศาสนา (ภาพ ๔) แถบทุกการค้า ยึดโยงเติบโตมาเคียงคู่การประมง ทั้งรับหนังสือโบราณ (ภาพ ๑) ร้านจักรเย็บ (ภาพ ๗) ปลายทะเลหลากชนิดขึ้นฝั่งมาอยู่ที่ตลาดเช้า (ภาพ ๕) ร้านตัดเสื้อที่เน้นกางเกงเลขของคนเรือ (ภาพ ๒) คู่กับการดำเนินชีวิต ของชาวบ้านตั้งแต่ร้านกาแฟเปิด (ภาพ ๑) กั้งหมดชุกชวนตัวตน อยู่ในห้องแถวไม้เหยียดยาวของประแส (ภาพ ๗)

๑

๓

๕

๔

๒

.....
ด้วยการตั้งอยู่ ณ ปากอ่าว ชุมชนปากน้ำประแสร์เติบโตด้วยความสมบูรณ์ด้านทรัพยากร โลกของการประมงเติบโตในพื้นที่และทะเลกว้าง (ภาพ ๒ และ ๕) ขณะที่ป่าชายเลนปรากฏเป็นความงดงามของทุ่งโปรงทอง (ภาพ ๑) ในความหลากหลายทางชีวภาพของป่าชายเลนเติบโตด้วยอาชีพนาตา ทั้งเก็บใบขลุ่ยมาทำชา (ภาพ ๓) หรือเป็นที่พักแกะปูในยามสาย (ภาพ ๕)

แรกนั้นอยู่ถัดออกไปแถบปลายบ้านล่าง คือ**โรงแรมแสงมุกดา** ที่สร้างโดยนายสม มุกดาสนิท ทุกวันนี้คงเหลือเพียงเค้าโครงความโอบ่า ว่ากันว่ามันคือศูนย์รวมของชาวประมง เซลล์แมน มีอุปกรณ์จับสัตว์น้ำวางกันเรียงรายบ่งบอกถึงแขกผู้มาพัก

“ทุกอย่างในประแสร์เติบโตได้ก็เพราะการประมงนะครับ” ในร้านหนังสือแห่งเดียวของประแสร์ **เจริญศักดิ์และสมัญญา บำเพ็ญทาน** ที่สืบต่อกิจการร้านมาจาก**คุณพ่อวิโรจน์ ไทยประยูร** บอกให้เราฟังถึงที่มาของพวกเขา

นิยายจีนเป็นชุด ๆ วางเรียงอยู่ในตู้ไม้ทรงสวย แผงหนังสือที่เรียงรายอาจน้อยหวัดน้อยสาร และมันเทียบไม่ได้กับอดีตที่ทั้งสองเคยเห็นร้านแห่งหนึ่งเติบโตมาคู่ประแสร์

“คนหาปลา ใต้ ลูกเรือเข้าไปอ่านกันบนเรือเป็นเดือน ๆ ครับ กว่าจะเข้าฝั่ง” เจริญศักดิ์เองก็เคยเป็นใต้เรือ ต้องรอนแรมอยู่กลางทะเลแรมเดือน “อยู่ทะเล ๔ เดือน อยู่ฝั่ง ๕ เดือนนะครับ ปีหนึ่ง ๆ”

เราเลาะลัดผ่าน**บ้านพิพิธภัณฑ์ประแสร์** ห้องแถวไม้สองหลังใหญ่ที่ภายในจัดแสดงเรื่องราวของประแสร์หลากหลายมิติ มันอาจดูคล้ายพิพิธภัณฑ์ชุมชนทั่วไปเมื่อพบเห็น ทว่าเต็มไปด้วยความตั้งใจของคนประแสร์เองล้วน ๆ ชาวของและเรื่องเล่าบนผืนผนังไม่จึงเติมไปด้วยความรื่นรมย์

ภาพงานทอดผ้าป่าทางน้ำนั้นแสนตื่นตาและน่าจินตนาการตาม เรือหลายสิบลำลอยอยู่กลางแม่น้ำประแสร์ บรรทุกพระสงฆ์เต็มลำ จากแต่เดิมที่หากบ้านใดมีงานบุญ ชื่นบ้านใหม่ งานแต่ง ก็มักนิยมทอดผ้า เปลี่ยนแปลงไปเป็นจัดปีละครั้ง ทว่ามันไม่เคยลดน้อยลงในเรื่องศรัทธาของผู้คนริมน้ำ

“ทอดผ้าป่าครั้งหนึ่งก็รื่นเริงกันทีละ มวยทะเล แถกกระดี่ แข่งพายกะโล่ ร้องลิกกันในเรื่อง” คุณลุงที่ร้านตัดผมเล่าย้อน ขณะเรากำลังเพลินกับข้าวของย้อนยุคในร้านที่เดินทางผ่านกาลเวลามาเคียงคู่เจ้าของ จะว่าไป ถนนสายสั้น ๆ ที่นำพาย่านตลาดประแสร์ให้มีอายุยาวนานนั้นเต็มไปด้วยเหลี่ยมมุมของอดีตที่หลายคนหวงแหนอยู่ตลอดเส้นทาง ทุกวันที่อยู่ที่นี้ เราใช้ช่วงเวลาช้า ๆ ก็ไม่เปลี่ยนแปลง รุ่งเช้าหลังป่าทองโก้และกาแพ้อันที่ตลาด เดินทักคุณลุงคุณป้าตามบ้านโน้นบ้านนี้ ไล่เรียงดูข้าวของและกิจการอันหลากหลายที่ประกอบกันขึ้นเป็นตลาดโบราณแห่งหนึ่งริมสายน้ำ

ขณะที่เรื่องเล่าต่าง ๆ ก็ดำเนินเคลื่อนผ่านชีวิตจริงของผู้เป็นเจ้าของ มันอาจดูอ่อนโรยบ้างในบางคราว ทว่ากลับเก็บงำความภาคภูมิใจของการต่อสู้ดิ้นรนทำกินไว้อย่างสุขุมเยียบงัน

ประแสร์ไม่ได้มีแต่เรือประมงที่ขวกไขว่ แต่มันเติบโตมาด้วยการซื้อขายสินค้าและการคมนาคมทางน้ำอย่างหลากหลาย มีเรือเมลิ้งขึ้นล่องจากหลายพื้นที่ นำพาสินค้าแปลก ๆ และการเดินทางออกไปสู่ภายนอกมาให้พวกเขา คนรุ่นปู่ย่ายังจำได้ถึงเรือริตังปากพนัง เรือภาณูรังสี เรือนิภา เรือวาลัย ซึ่งบางลำนั้นวิ่งรับส่งไกลจากกรุงเทพฯ ไปถึงสิงคโปร์

เรือเมลิ้งพาผู้คนไปถึงเมืองกรุงได้ที่ทำเรือตลาดน้อย โลกของการเดินทางนำพาให้ประแสร์คึกคัก เรื่องเล่ายามเรือต้องเนาหัวเครื่องดีเซลนับชั่วโมงด้วยพินไฟ ตกทอดเป็นความสนุกสนานต่าง ๆ ในตลาดของคนเดินทาง

“บางลำกินน้ำลึก เข้ามาถึงปากน้ำไม่ได้ ต้องจอดกันในทะเล แล้วคนที่นี้ต้องแจวเรือกันออกไปส่ง ผมเองสั่งผ้าจากสำเพ็งก็ต้องเรือเมลิ้งเข้าเป็นเที่ยว ๆ” **เฮียหลี-วัลลภ นิตยสกุล** ยังคงนั่งอยู่หน้าจักรเย็บผ้าใน**ร้านหลิปุดิก**เหมือนเช่น ๕๐ ปีที่พ้นผ่าน เฮียบอกว่าไม่ว่าใครก็ตามต่างก็ต้องพึ่งเรือและทะเลหน้าปากน้ำประแสร์เป็นทางหลัก กางเกงเลที่ตัดจากผ้าเนื้อดีของเฮียหลีเป็นที่นิยมของชาวประมงประแสร์มาหลายสิบปี นับเนื่องถึงทุกวันนี้

เรานั่งเล่นกันที่ร้านตัดเสื้อโบราณของเฮียหลี ก่อนที่เรือแถวและภาพการค้าอันตลกห่่นมาจากวันวานจะชักพาให้ก้าวเดินไปตามถนนสายเล็กที่แต่เดิมเป็นเพียงสะพานไม้เสียบขนานแม่น้ำ

ห้องแถวหลังต่าง ๆ เติบโตด้วยความสวยงามอย่างที่มีนเป็น ไร่ปรุแง่งปรับเปลี่ยนซ่อมแซมไปตามกาลเวลา **ร้านป้าอั้ง**ยังคงขายเคยกแห้งกะปิ เคียงคู่ไปกับ**ร้านหม่อม**ที่อยู่ข้าง ๆ ส่วน**ร้านสมบูรณ์โฮส**ของหมอบเต่า ทุกวันนี้หลงเหลือเพียงเรื่องเล่าของร้านขายยาแผนโบราณให้คนรุ่นหลังได้เพียงไต่ถามถึงตำรับยาต่าง ๆ

ประแสร์เองเคยมีโรงแรมถึงสองแห่ง **โรงแรมสุขสมบูรณ์**ตั้งอยู่ตรงข้ามทางเข้าตลาด ที่ทุกวันนี้กลายเป็นร้านค้าขายของจิปาถะ กระเบื้องอกทกเหลี่ยมสีน้ำตาลเข้มที่ปูพื้นยังคงมันวาว อีกโรงแรมหนึ่งที่เป็นโรงแรม

การฟื้นคืนวันของคนประแสรุ่นใหม่ ปรากฏเป็นงานถนนคนเดินประแส พวกเขาช่วยกันพลิกฟื้นอดีต อันเคยรุ่งเรืองในท้องแถวใบบอกบาอย่างงดงามน่ารัก เปลี่ยนบางห้องเป็นพิพิธภัณฑ์ ออกธรรณค้ำขายของกิน ของที่ระลึก ผลิตภัณฑ์เมืองเล็ก ๆ แห่งนี้สู่โลกของการท่องเที่ยวชุมชน

“แต่ก่อนประแสมีแต่โรงสีไฟ” ลูกบอกถึงลักษณะของโรงสีโบราณที่ใช้เครื่องจักรไอน้ำ ซึ่งคนทำต้องคอยเติมฟืนไฟให้ความร้อนเป็นการสร้างแรงดันต่อเครื่องจักรดีเซล

แนวป่าชายเลนที่เคยหุดหายไปจากสายตาของคนที่นี่ครั้งยุคสัมปทานตัดไม้ไผ่ทางท่าด่านเพื่อปลูกต้นไม้ฟืน เราลัดเลาะเข้าไปเป็นหนึ่งในเดียวกับมันในคลองแสมผู้ ยามสายตกทอดเป็นกลุ่มประมงพื้นบ้านนั่งแกะปูมาจากอวนอยู่ตามชานบ้าน ขณะบางคนจ่อมจกกับการขุดหาหอยปากเปิดในเลนดินริมตลิ่ง ภาพเช่นนี้ซ่อนพรางอยู่ในอาคารจักรของป่าชายเลนที่โอบล้อมประแสอยู่ทุกเมื่อเชิ้อวัน

จากป่าชายเลนชั้นนอกที่ตกดินอยู่ด้วยไผ่กอใหญ่และไผ่กอเล็ก ยึดโยงราวราวหวดเคราของผู้เฒ่าในนิยายตะวันตก เราขึ้นฝั่งและเดินตามกันไปยังป่าไผ่กอทางชั้นในสู่ทุ่งโปรงทอง หมุดหมายหนึ่งของผู้มาเยือนประแสที่ตั้งอยู่ไม่ไกลจากวัดตะเคียนงาม สะพานไม้พาไปพบกับโลกสีเขียวของยามต้องแสงราวพรมเขียวขจี รอบด้านขึ้นคลุมด้วยไม้ชายเลนอื่น ๆ อย่างแสมขาว แสมดำ ลำพู และถั่วขาว วงจรชีวิตอันเกื้อกูลของสังคมป่าเลนริมทะเลตกละเอียดเป็นภาพสีเขียวราวอาคารจักรลึกลับเร้นด้านที่ตอบอนสดที่ถือเ็นป่าชายเลนชั้นใน คือที่ที่น้ำท่วมไม่ถึงปรากฏเป็นการดำรงชีพหนึ่งของคนบ้านแสมผู้ ๑ ใน ๗ หมู่บ้านของตำบลปากน้ำประแส

ใบขลุ่ยก่ายกองอยู่หน้ากลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านแสมผู้ พี่ชายเลนที่คนแสมผู้และอีกหลายหมู่บ้านในประแสเคยคุ้นกับการหามาแลกกินกับน้ำพริกถูกปรับเปลี่ยนการใช้ประโยชน์ยังชีพไปตามคืนวัน แม่เปรม วงศ์ทิม และยายอารมย์ หนั้นการ บอกกับเราว่า ชาวใบขลุ่ยของพวกเขาเริ่มต้นลงมือผลิตลงถูกกันมานาน

“แต่ก่อนเก็บมากิน มาทำยาสมุนไพร มันช่วยลดความดัน ต้มอาบ แก้ก้นคันก็ได้” ลุงชโลม วงศ์ทิม ก็อีกคน ที่ร่วมกับเหล่าบรรดาแม่ ๆ ของบ้านแสมผู้ จัดตั้งกลุ่มศึกษาและปรับเปลี่ยนพืชชาลุ่มที่ตอของหมู่บ้านให้กลายเป็นอีกหนึ่งผลิตภัณฑ์สำหรับเสริมอาชีพของคนที่นี่หลังรอนแรมกับงานประมงมาจนวัยชรา

เรานั่งลงตรงหน้าแม่เปรมขณะกำลังคว่ำใบขลุ่ยให้ลูกเพื่อเตรียมมอบและไล่ความชื้นไปทำใบชา ระหว่างสาละวอนกับงานตรงหน้า ในถ้อยคำลับเต็มไปด้วยเรื่องราวสารทุกข์สุกดิบระหว่างกันและกัน บ้านไหนได้ปูมาก ลูกหลานบ้านไหนกลับมาบ้าน

“ดีกว่านั่งอยู่บ้านตอนแก่ มาตรงนี้ยังรู้ว่าคนบ้านเราเป็นอย่างไรบ้างแล้ว” แม่เปรมพยักพืดไปทางยายอารมย์ที่กำลังปลิดใบขลุ่ยสด ๆ นาที่ตรงนั้นคล้ายสัมพันธ์ภาพเล็ก ๆ ค่อยถักทอ

จากที่ราบบนแผ่นดิน ไล่ลัดตัดเลยผ่านป่าไผ่กอทางสู่แม่น้ำและทะเลกว้าง คล้ายการงานต่าง ๆ ค่อยร้อยใยคนประแสเข้าด้วยกันอย่างกลมกลืน ขณะล่อยลาลอดสะพานประแสสิน (ประแส-เนินซ้อ) ที่เพิ่งเปิดใช้และเชื่อมคนสองฝั่งแม่น้ำของประแสเข้าด้วยกัน ลมทะเลเปิดกว้าง หนุนมจากฝั่งแหลมสนตกได้หมักด้วยตัวเชื้อ เราเี่ยมักทหายและบายหน้าออกไปมองหมู่บ้านประแสจากกลางทะเล เรือหลวงประแสจอดนิ่งสนิทเป็นพิพิธภัณฑ์ถาวรรับแดดเย็นอยู่ปากอ่าว

คล้ายโลกอีกใบค่อยย่อยส่วนและหลอมรวมกันอยู่ตรงปากแม่น้ำแห่งนี้ โลกที่ป่าชายเลน แม่น้ำ และผืนทะเลมีค่าเสียนใครหลายคนสูญเสียมันไปไม่ได้

โลกเล็ก ๆ หนึ่งใบที่หล่อหลอมให้ผู้คนในหมู่บ้านชาวประมงแห่งหนึ่งมีเรื่องเล่าเป็นของตนเอง

๒...

เรือลำเล็กล่องไปตามแม่น้ำประแส ลัดเลาะเข้าสู่สายคลองที่โอบล้อมเหยี่ยวแดงถลาลมเหนือผืนป่าไผ่กอทางที่แน่นขนัด ขณะเรากำลังเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งในความสมบูรณ์ที่โอบล้อมหมู่บ้านชาวประมงที่ปากน้ำแห่งหนึ่งไว้อย่างกลมกลืน

ในความเป็นแผ่นดินตรงเมืองท่า ประแสปรากฏตัวเองชัดเจนในฐานะแผ่นดินโบราณในจดหมายเหตุของพระอุบาลีที่เดินทางไปชมพุกทวิปในแผ่นดินพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศแห่งกรุงศรีอยุธยา ต่อเนื่องมามีการจารึกและสะกดชื่อที่ต่างออกไป ทั้งประแสร์ หรือกระแส ด้วยหาความหมายในทางภาษาไทยไม่พบ

ที่ว่าผู้อุโลสองท่าน คือ พระครูประภทวิริยคุณและนายระวี ปัญญาธิง สองปราชญ์ผู้เชี่ยวชาญภาษาถิ่นได้วิเคราะห์ว่า คำว่าประแสน่าจะตั้งเดิมที่อาศัยอยู่ในแถบพื้นที่ภาคตะวันออกของไทย โดยเฉพาะระยองและจันทบุรี โดยมีความหมายว่าป่าทุ่งนา หรือป่าที่ถูกถางแล้ว ใช้สำหรับปลูกข้าว จะโดยใดก็ตาม ผืนแผ่นดินปากแม่น้ำอย่างประแสก็เต็มไปด้วยความสมบูรณ์ มันเป็นที่รวมกันของป่าชายเลน ที่ราบลุ่มริมแม่น้ำ รวมไปถึงผู้คนจากหลากหลายเชื้อชาติและถิ่นที่มา

ความยาว ๒๖ กิโลเมตรของแม่น้ำประแสที่ก่อเกิดจากป่าเขาแถบทิวเขาจันทบุรีตัดพาเอาแร่ธาตุที่มีความสำคัญในเชิงอาหารของสัตว์น้ำมาตกตะกอนอยู่ ณ ปากอ่าว ชีวิตชาวประมงของคนประแสจึงเต็มไปด้วยความหลากหลาย ทั้งเรือใหญ่ที่ออกทะเล ชาวบ้านยกกึ่งเคยที่ได้ถุนบ้านหรือเรือวางอวนวางทุ่นหาปู ปลา กุ้ง หอย ที่ล่อยล่ายามเราผ่านไปพบเจอ

เราล่องลิกจากหมู่บ้านทวนย้อนมาสู่ปากคลองแสมผู้ เฒ่าทะเลที่ถือหางเสือชี้ชวนให้ดูโรงสีข้าว โรงไม้ โรงเลื่อย ที่รกร้างริมตลิ่ง

๑. อนุสรณ์เรือหลวงประแส อดีตของเรือนแห่งราชวาทิโย จอดลงเป็นพิพิธภัณฑ์ถาวรที่ปากน้ำประแส
๒. สะพานรัษฎาเสม แหล่งท่องเที่ยวเชื่อมโยงสู่ความเข้าใจในโลกของป่าโกงกาง
๓. พระอุโบสถเก่าแก่ตั้งแต่สมัยอยุธยาตอนปลาย แห่งวัดราชบัลลังก์
๔. แม่น้ำประแสเต็มไปด้วยความสมบูรณ์และงดงามยามล่องเรือชม
๕. เจดีย์งดงามปลั่งทองของวัดสมมติเทพรูปนาราม (วัดแหลมสน)

๓...

คำคืนหนึ่งปลายฤดูหนาว เราเดินออกจากบ้านกิ่งจ้อในยามเย็นเหมือนเช่นเคย ร้านขนมหวานเจ้าประจำ่วนอยู่กับการเตรียมของ หลายคนในประแสก็เช่นกัน เย็นย่างสุดสัปดาห์นี้ดูต่างออกไป

บ้านเรือนยังไม่ทับบานเพ็ญ เย็นหลิยังคงเย็บกางเกงเลตัวเดิมกลางแสงไฟวอมแวม ถัดลัดจากตลาดไป ชุมชยาอาหาร ขนม ของที่ระลึกเรียงรายไปจนถึงสิ้นบ้านล่าง

“ขายกันเอง กินกันเอง ก็มีมีความสุขแล้ว” ป้าอั้งหยิบตักแกงฮอยติมะของเธอแจกเด็ก ๆ ราวกับเรื่องของการไม่ได้สำคัญ

“เราจัดงานถนนคนเดินก็ด้วยอยากให้ชุมชนไม่เงียบเหงา อยากให้ใครต่อใครหันมาดูแลบ้านเรือน และที่สุดแล้วคือให้การท่องเที่ยวมีส่วนในการฟื้นฟูประแส” ไชยรัตน์ เอื้องตระกูล นายกเทศบาลตำบลปากน้ำประแส บอกเล่าถึงทิศทางการเติมต่อรายได้ให้คนที่นี่

“ชาวบ้านย่านตลาดเขามีกินอยู่แล้วครับ คนรุ่นพ่อรุ่นปู่เขาสร้างมาดี ทำอย่างไรจะต่อยอดไปได้ในวันที่การประมงลดน้อยลงมากกว่า” นายกฯ ใจดีคิดเติมสรูปเอาเช่นนั้น ระหว่างเราเดินดูภาพถ่ายชาวบ้านที่ประดับประดาอยู่ตามห้องแถวแต่ละหลัง

จากบ้านบน ผ่านย่านตลาด ไล่เลยผ่านบ้านล่างไปจนถึงถนนที่ศาลกรมหลวงชุมพรเขตอุดมศักดิ์อันเป็นที่เคารพยิ่งของคนประแส สีสนัการค้าประดามีแต่งเติมให้ตลาดริมแม่น้ำของพวกเขาไม่เงียบเหงา

ลูกสาวกิ่งจ้อกำลังหัดทำแจกันยวนมสัด ขณะที่เจ้หนองเปลี่ยนลานหลังบ้านที่เปิดวิวแม่น้ำให้เป็นร้านเจ้หนองแซ่บเวอร์ เอาใจคนรักบรรยากาศ ทยอยอารมย์หอบหิ้วขาไปขลุ่ยบรรจขวดมาขายเคียงข้างร้านหมึกย่าง ขณะวงอังกะลุงของเด็กนักเรียนลูกหลานประแสเริ่มเปิดแสดง

ณ หมู่บ้านแห่งนี้ซึ่งคืนวันไหลเรื่อยไปไม่แตกต่างจากสายน้ำหลายอย่างเปลี่ยนแปลงไปไม่เคยคงเดิม

คงมีเพียงแต่ความทรงจำอันเด่นราวอยู่ภายในหัวใจเท่านั้น ที่บอกกับผู้เป็นเจ้าของว่า กาลเวลาได้พัดพาและแสวงหาที่ทางเพื่อจะจัดวางมันไว้เคียงคู่กับปัจจุบันอย่างไรให้ผสมกลมกลืน

หมายเหตุ: ผู้เขียนขอใช้คำว่า “ประแส” แทนการเรียกทั้งชื่อหมู่บ้าน ชื่อแม่น้ำ และชื่อตำบลและอื่น ๆ ในงานเขียนสารคดีชิ้นนี้ ตามความต้องการของเทศบาลตำบลปากน้ำประแสที่มีโครงการจะเปลี่ยนแปลงชื่อเรียกตำบลให้ใช้คำว่าประแสในทุกหน่วยงาน...๑๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐

ขอขอบคุณ

- กรมส่งเสริมวัฒนธรรม กระทรวงวัฒนธรรม
- สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดระยอง
- คุณพัชรา สีนวล สำหรับการประสานงานเบื้องต้น
- เทศบาลตำบลปากน้ำประแส
- คุณไชยรัตน์ เอื้องตระกูล คุณเอกชัย เนตรมณี
- ชาวบ้านปากน้ำประแสทุกคน
- สำหรับการให้ข้อมูลและความเอ็นดูตลอดการทำงาน
- คุณปราสาท เน้นไชย และทุกคนที่บ้านกิ่งจ้อโฮมสเตย์
- สำหรับการต้อนรับดูแลอย่างอบอุ่น

คู่มือนักท่องเที่ยว

🚗 การเดินทาง

จากกรุงเทพฯ สะดวกที่สุดคือใช้ทางหลวงหมายเลข ๗ (มอเตอร์เวย์) แยกออกที่อำเภอบ้านบึง จังหวัดชลบุรี จากนั้นใช้ทางหลวงหมายเลข ๓๔๔ ผ่านอำเภอหนองใหญ่ อำเภอวังจันทร์ มาแยกซ้ายเข้าทางหลวงหมายเลข ๓ (สุขุมวิท) ที่อำเภอแกลง วิ่งต่อไปถึงแยกประแส จากนั้นแยกขวาเข้าทางหลวงหมายเลข ๓๑๖๒ ถึงหมู่บ้านปากน้ำประแส

🏠 นอนอุ่น

สะดวกที่สุดคือนอนโฮมสเตย์กับชาวบ้าน มีโฮมสเตย์บรรยากาศดีริมแม่น้ำประแสหลายแห่ง เปิดให้บริการ พร้อมบริการทริปท่องเที่ยวต่าง ๆ ในประแส
บ้านกิ่งจ้อโฮมสเตย์ โทรศัพท์ ๐๙ ๒๒๕๒ ๙๖๑๘, ๐๘ ๖๑๑๑ ๘๑๑๑ และ ๐๘ ๔๘๗๓ ๓๘๘๓
เพชบุ๊ค: บ้านกิ่งจ้อ โฮมสเตย์ ปากน้ำประแสศรี
ซานสมุทราโฮมสเตย์ โทรศัพท์ ๐๘ ๑๒๐๙ ๒๑๐๘
แสงมุกดาโฮมสเตย์ โทรศัพท์ ๐๘ ๑๓๙๙ ๘๗๕๖
เกดแก้วโฮมสเตย์ โทรศัพท์ ๐๘ ๙๒๔๔ ๔๒๖๗

🍽️ กินอร่อย

ประแสมีของกินเพลีน ๆ ให้เลือกชิมได้ทั้งวัน ตั้งแต่แกงแปะโบราณ โจ๊ก ข้าวเหนียวหมูปิ้งป่าจ้ำรัส หรือแจลงอนปลาอินทรีย่างหอม ๆ ที่ตลาดเช้า เดินเลาะห้องแถวไปทางบ้านล่าง มีก๋วยเตี๋ยวทะเล ร้านน้ำหวานที่ริมคลอง ร้านเค้กคุกกี้จิวจิว ร้านเจ้หนองแซ่บเวอร์ ที่เสิร์ฟอาหารตามสั่ง ข้าวขาหมู ก๋วยเตี๋ยวทะเลรสจัดจ้าน
บริเวณสามแยกก่อนทางเข้าหมู่บ้าน มีร้านครัวยาฉิม ขายอาหารตามสั่ง อาหารทะเล พื้นบ้านรสชาติดีอร่อย แนะนำแกงส้มผักกระชับ ปลาอินทรีทอดน้ำปลา หมูผัดกะปิ ฯลฯ
ทุกวันศุกร์-เสาร์สุดท้ายของเดือน มีการจัดงานถนนคนเดินปากน้ำประแส มีของกินอร่อย ๆ จากชาวบ้านขายเรียงราย ตลอดสองฟากห้องแถวไม้ที่สวยงาม พร้อมการแสดงทางวัฒนธรรม ดนตรี และการตกแต่งบ้านเรือนงดงาม

